

«Nå føler jeg at det jeg gjør, faktisk har betydning for samfunnet»: En kvalitativ analyse av unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff

«Now I feel that what I do actually means something for society» – A qualitative study on young convicts' experiences of community sentences

Lene Bakker

masterstudent, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

lenebak@student.sv.uio.no

Christina Fjæren Neteland

masterstudent, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

chrisfne@student.sv.uio.no

Johanna Jensen Helgeland

masterstudent, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

johannjh@student.sv.uio.no

Mia Tordhol Stensby

masterstudent, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

miats@student.sv.uio.no

Trine Frimannslund

masterstudent, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

trinfr@student.sv.uio.no

Ella Marie Sandbakken

høyskolelektor, Psykologisk institutt, Oslo Nye Høyskole

ph.d.-kandidat, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

ella.sandbakken@oslonh.no

Christian Andrés Palacios Haugestad

ph.d.-stipendiat, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

c.a.p.haugestad@psykologi.uio.no

Mottatt: 19.10.2023

Akseptert: 26.06.2024

Publisert på nett: 07.10.2024

Sammendrag

Samfunnsstraff er en viktig arena for forebygging av gjentakelse av kriminalitet hos unge domfelte i Norge. Gjennom kvalitative, semistrukturerte intervjuer med seks unge domfelte belyser vi hvordan de opplevde å gjennomføre samfunnsstraff. I vår tematiske analyse av intervjuene kom vi frem til tre temaer. I det første temaet, *Samfunnsstraff som en «reality check»*, viser vi hvordan samfunnsstraffen fikk intervjudeltakerne til å bli mer bevisste på sitt ansvar for å unngå kriminalitet i fremtiden. I det andre temaet, *Betydningen av å bli møtt med likeverd og respekt*, ser vi hvordan deltakerne fortalte om en tillitsfull relasjon med sin kontaktperson hos Friomsorgen. De vektla i tillegg viktigheten av å bli møtt med likeverd og gjensidig respekt fra offentlige instanser for å ha tillit til systemet. I det siste temaet, *Tiltakenes potensial for mening og selvrefleksjon*, viser vi hvordan deltakerne opplevde selve innholdet i straffen. Spesielt ble kurs og tiltak rettet mot selvrefleksjon og arbeid med mennesker beskrevet som meningsfulle. Vi drøfter disse funnene i lys av det samfunnspsykologiske rammeverket *mattering*: viktigheten av å bety noe. Våre funn viser hvordan samfunnsstraffen kunne være en kontekst som la til rette for at unge domfelte kunne oppleve de to komponentene av *mattering*: *å bli verdsatt* og *å bidra med verdi*. Vi argumenterer for at en slik tilnærming kan bidra positivt i arbeid med unge domfelte, og drøfter funnene i lys av tidligere forskning på unge menneskers prosesser med å avstå fra kriminalitet.

Nøkkelord

unge domfelte, samfunnsstraff, *mattering*, samfunnspsykologi, kriminalitetsforebygging

Abstract

Community sentences (*samfunnsstraff*) are an important arena for preventing recidivism among young convicts in Norway. Through qualitative, semi-structured interviews with six young convicts, we shed light on their experiences of community sentences. Our thematic analysis of the interviews resulted in three themes. The first theme, *Community sentence as a «reality check»*, explores how community sentences made the participants reflect on their responsibility to avoid future criminal behavior. The second theme, *The importance of being met with equality and respect*, highlights the participants' accounts of having a trusting relationship with their contact person at the Norwegian Correctional Service (*Friomsorgen*). They emphasized the importance of being met with equality and mutual respect from public institutions in order to gain trust in the system. The final theme, *The measures' potential for meaning and self-reflection*, centers around how the participants experienced the content of the community sentence itself. Courses and activities focused on self-reflection and working with people were described as particularly meaningful. We discuss these findings in light of the community-psychological framework of *mattering*: the importance of *feeling valued* and *adding value*. Our findings demonstrate how community sentences can provide a context that facilitates young convicts experiencing both components of *mattering*. We argue that such an approach can be positive when working with young convicts. We discuss the findings in light of previous research on young people's processes of desistance from crime.

Keywords

young convicts, community sentence, *mattering*, community psychology, desistance

Innledning

Det er av stor samfunnsmessig og vitenskapelig interesse å forstå hvordan mennesker som tidligere har begått lovbrudd, avstår fra kriminalitet over tid. I den internasjonale faglitteraturen blir prosessene hvor noen avstår fra å gjenta kriminelle handlinger, kalt for «desistance from crime» (se f.eks. Laub & Sampson, 2003; Rocque, 2017). Grunnet mangel på et norsk fagbegrep for «desistance» (Gjeruldsen & Jensen, 2021) brukes ofte det engelske fagbegrepet også i norsk kontekst. I forskning hvor desistance-prosesser hos unge voksne har blitt undersøkt, har flere viktige faktorer blitt identifiserte, som betydningen av positive sosiale nettverk og tilgang til utdanning og arbeid (Abeling-Judge, 2021; Farrall et al., 2010; Skarðhamar & Aase, 2014; Villeneuve et al., 2019). Ytterligere faktorer som er identifiserte i litteraturen, inkluderer modningsprosesser, endring av livsstil og holdninger, deltakelse i fritidsaktiviteter og idrett, tilgang til helsetjenester og hjelp til å takle eventuelle psykiske vansker eller atferdsvansker (Abeling-Judge, 2021; Rocque, 2017; Villeneuve et al., 2019). Ifølge Paternoster og Bushway (2009) spiller også identitet en sentral rolle i desistance: Oppfattet fremtidig selv som noen som ikke begår kriminalitet, virker motiverende for å avstå fra ulovlige handlinger. Tidlig innsats kan spille en viktig rolle i å hindre tilbakefall blant ungdom som begår kriminalitet, men ifølge Abeling-Judge (2021) er det fortsatt manglende

kunnskap om hvordan desistance skjer hos unge. McMahon og Jump (2018) argumenterer for at det er behov for mer kunnskap i desistance-litteraturen om hvordan unge straffedømte selv opplever slike prosesser. Det vil derfor være viktig med økt innsikt i hvordan desistance-prosesser foregår for unge i en kontekst som vektlegger alternative straffereaksjoner, slik som samfunnsstraff i Norge.

Samfunnsstraff for unge i Norge

Samfunnsstraff er ett av flere alternative straffetiltak for unge som har begått kriminalitet. Denne straffeformen kan være en viktig arena for forebygging av fremtidige lovbrudd. Unge voksne mellom 18 og 24 år er det alderssegmentet i befolkningen som står for flest lovbrudd (Statistisk sentralbyrå, 2022; Aase et al., 2020). Samfunnsstraff er en reaksjon på lovbrudd som kan benyttes når alternativet kunne vært en fengselsstraff på opptil ett år (Kriminalomsorgen, 2024), og benyttes i hovedsak i forbindelse med mindre alvorlig kriminalitet eller i tilfeller hvor lovbruddet er vedkommendes første (Straffeloven, 2005, § 48). Selv når det gjelder mer alvorlige lovbrudd, blir barn og ungdom sjelden straffet med fengsel (Fornes, 2012; Straffeloven, 2005, § 48; Aase et al., 2020), og ifølge Elden (2023) er det ønskelig fra lovgivers side med økt bruk av samfunnsstraff. Intensjonen med denne straffeformen er å forebygge fremtidig kriminalitet ved å forhindre opphold i den domfeltes utdanning eller arbeid og på den måten etterstrebe en viss normalitet i personens liv (Ploeg, 2017). Samfunnsstraff ser ut til å kunne virke forebyggende, da bare 20 % av dem som har fått samfunnsstraff, begår ny kriminalitet innen to år (Kristoffersen & Iversen, 2018). Til sammenligning viser statistikken at 40 % begår kriminalitet igjen to år etter første forbrytelse (Andersen & Skarøhamar, 2013). Det finnes imidlertid relativt lite systematisk førstehåndskunnskap om hva ved samfunnsstraff som erfares som forebyggende (for noen unntak, se Bruer, 2014, 2016; Strande, 2016).

Samfunnsnyttig tjeneste, som står for den største delen av samfunnsstraffen, innebærer i stor grad å gjennomføre ulike ulønnede aktiviteter i frivillige organisasjoner eller på offentlige sosiale institusjoner. Den delen av samfunnsstraffen som er ment å forhindre fremtidig kriminalitet hos den domfelte, kan bestå av ulike tiltak, eksempelvis i form av individuelle samtaler og kurs (Bruer, 2014; Kriminalomsorgen, 2021; Ploeg, 2017). Valg av tiltak og kurs den domfelte skal gjennomføre, skjer under veiledning fra en kontaktperson som tilpasser straffegjennomføringen individuelt for å sikre positive endringer i livet til den domfelte (Kriminalomsorgen, 2021).

For å forstå hvordan straffereaksjoner som samfunnsstraff kan redusere gjentakelsesrisikoen blant unge, er det avgjørende å ha kontekstualisert kunnskap om hvordan alternative straffeformer oppleves (Cox, 2013; Strande, 2016; Aase et al., 2020). I nyere forskning er det lagt vekt på å undersøke domfeltes subjektive opplevelse av straff, og denne forskningen viser at disse varierer avhengig av individuelle og kontekstuelle omstendigheter og miljøet der straffen blir gjennomført (Hayes, 2015, 2018; Ryberg, 2010; Sandøy, 2020). Ved å undersøke den enkeltes subjektive opplevelse kan vi få en dypere forståelse av hvordan samfunnsstraff oppleves av dem som er underlagt den. Selv om det finnes studier hvor unge menneskers opplevelse av alternative straffetiltak er undersøkt (f.eks. Cox, 2013; Hayes, 2015), er det få studier som har blitt gjennomført i Norge, og hvor man har sett spesifikt på samfunnsstraff (Sandøy, 2020; Strande, 2016).

I tidligere forskning har man hatt en tendens til å fokusere på problematiske og utfordrende sider ved straff (se f.eks. Andrews & Eide, 2019; Eide et al., 2016; Sandøy, 2020; Aase et al., 2020). Selv om unge som begår kriminalitet, ofte står i flere utfordringer, slik som utrygge oppvekstvilkår, foreldre med lavere utdanningsnivå og inntekt, å ha opplevd omsorgssvikt

eller å ha vært utsatt for vold (Bhuller & Røgeberg, 2022; Kriminalomsorgen, 2021; Lien, 2016), er det også behov for studier hvor man undersøker mulige positive aspekter av straff. Tidligere undersøkelser i Norge viser at flertallet av de domfelte syntes at samfunnsstraffens tiltak var nyttige, eksempelvis i forbindelse med styrket nettverk, selvtilitt og mestringstro (Højdahl & Kristoffersen, 2006). I tillegg har det blitt funnet at de opplevde at det samfunnsnyttige arbeidet hadde ledet til gode samtaler, og at de ble møtt med respekt der de hadde utført arbeidet (Bruer, 2014, 2016; Strande, 2016). Forskning med et samfunnspsykologisk perspektiv understreker betydningen av å sette søkelyset på de positive egenskapene hos de domfelte (Fox, 2016; McCammon, 2012), for eksempel deres evne til å håndtere utfordrende situasjoner. I dette perspektivet vil det å legge vekt på å utvikle og styrke positive ressurser hos domfelte kunne bidra til å redusere tilbakefall og etterstrebe varige endringer i deres liv (Stickney & Lowenstein, 2023).

Å bety noe: Et samfunnspsykologisk perspektiv på samfunnsstraff

I et samfunnspsykologisk perspektiv ses avvikende atferd, eksempelvis kriminelle handlinger, ikke nødvendigvis på som feiltilpasning, men som forsøk på å tilpasse seg omstendigheter som er belastende eller undertrykkende (Nafstad et al., 2009; Nafstad & Blakar, 2013; Riemer et al., 2020). For å forklare og forsøke å endre avvikende atferd, argumenterer Prilleltensky (2020) for viktigheten av *mattering* – følelsen av å bety noe – et konsept som nylig har blitt tatt i bruk for å forstå hvordan man kan forhindre gjentakelse av kriminalitet (Stickney & Lowenstein, 2023).

Opplevelsen av å *bety noe* er ifølge samfunnspsykologien et grunnleggende psykologisk behov (Billingham & Irwin-Rogers, 2022; Prilleltensky, 2020). *Mattering* består av to komponenter: å føle seg verdsatt («feeling valued») og å kunne bidra med verdi («adding value») (Riemer et al., 2020). Å *føle seg verdsatt* innebærer et grunnleggende behov for trygg tilknytning og tilhørighet og å bli møtt med verdighet og respekt, mens å *bidra med verdi* går ut på behovet for å ha kontroll i eget liv og å kunne ha meningsfulle bidrag til seg selv og omgivelsene. Ifølge Prilleltensky (2020) trenger alle å føle begge disse formene for *mattering* på fire områder i livet: (1) å bli verdsatt og bidra med verdi overfor *seg selv*, (2) å bli verdsatt og bidra med verdi i *relasjoner til andre*, (3) å bli verdsatt og bidra med verdi i *arbeidet* man gjør, og (4) å bli verdsatt og bidra med verdi i *samfunnet*. Det å oppleve *mattering* på alle disse områdene er assosiert med positive psykososiale utfall og bedre helse og livskvalitet (Flett, 2018; Marmot, 2015).

Å føle at man betyr noe, er spesielt viktig for unge mennesker. Når følelsen av å bety noe er tilstrekkelig møtt hos ungdom og unge voksne, gjør de det bedre på skolen og deltar i større grad i fellesskapet (Billingham & Irwin-Rogers, 2022; Flett, 2018; Prilleltensky, 2020). På den annen side vil unge som ikke opplever å føle at de betyr noe innenfor ett av de fire aspektene av *mattering*, ha høyere risiko for blant annet å begå lovbrudd. Marshall (2001) fant for eksempel at ungdom som ikke følte seg verdsatt av foreldre og venner, uttrykte mer antisosial atferd, eksempelvis hærverk og slåssing. I en omfattende studie ble det funnet at mindre grad av opplevd *mattering* hos unge mennesker var assosiert med økt risiko for voldelig og kriminell atferd (Elliot, 2009). Muligheten for å føle seg verdsatt og til å bidra med verdi avhenger i stor grad av samspelet mellom miljøet en befinner seg i, og av personlige forutsetninger. For å kunne bidra med verdi er det nødvendig å oppleve kontroll over egen situasjon. Derfor blir det i samfunnspsykologien lagt vekt spesielt på *myn-diggjøring* («empowerment»), som innenfor denne litteraturen forstås som en kontinuerlig prosess hvor mennesker utvikler og styrker sin evne til å handle og påvirke sin egen situasjon (Prilleltensky, 2020; Riemer et al., 2020). I denne forståelsen innebærer myndiggjøring

både det å *faktisk* ha kontroll over egen situasjon og en *opplevelse* av å ha kontroll over eget liv (Rappaport, 1987). I dette perspektivet anerkjennes kontekstens betydning i å legge til rette for at mennesker kan ta kontroll over sitt eget liv og sine rettigheter og valgmuligheter og dermed oppnå økt selvbestemmelse og autonomi (Biglan, 2015; Stickney & Lowenstein, 2023).

Kriminalomsorgen (2021) vektlegger i sin fagstrategi at innholdet i samfunnsstraffen skal planlegges i samarbeid med den unge domfelte, og at en skal oppmuntre den domfelte til å være en aktiv pådriver for endring i eget liv. Strategien kan tenkes å bidra til myndiggjøring og dermed opplevelsen av å kunne bidra med verdi. For å tilby tiltak som i størst mulig grad tilrettelegger for følelsen av å bety noe, vil det være viktig å ha innsikt i hvordan samfunnsstraff oppleves av unge domfelte. Med dette som bakteppe har vi gjennomført en kvalitativ intervjustudie hvor vi har undersøkt følgende forskningsspørsmål: «Hvordan opplever unge domfelte samfunnsstraff?»

Metodologi

For å gi kontekstuel forankret innsikt i hvordan samfunnsstraff kan oppleves av unge domfelte, ble en kvalitativ tilnærming valgt, siden den kan gi førstepersonsinnsikt i hvordan mennesker skaper mening rundt sin situasjon (Willig, 2021).

Deltakere, rekruttering og utvalgsriterier

Rekrutteringskriteriene inkluderte unge domfelte under oppfølging av Oslo friomsorgskontor Avdeling Ung. Rekrutteringen skjedde ved at kontaktpersoner inviterte domfelte i veiledningssamtaler, og ved at to av forfatterne presenterte studien på kurs for unge domfelte i regi av samfunnsstiftelsen Ungdom mot Vold. Unge domfelte som var interesserte i å delta, henvendte seg til sin kontaktperson for å avtale intervjutidspunkt. I samarbeid med Kriminalomsorgen besluttet prosjektgruppen at de unge domfelte skulle bli godskrevet én time samfunnsstraff ved intervjudeltakelse. Vår valgte rekrutteringsstrategi innebar etiske overveielser, og kompensasjon i form av straffereduksjon tilsvarende tiden brukt på intervjuet ble ansett som mest rettferdig. For å unngå at dette potensielt kunne oppleves som press til å delta, eller at deltakerne måtte uttrykke seg positivt om Friomsorgen og kontaktpersonen sin, var det spesielt viktig at de ble godt informert om deres rettigheter, slik som at deltakelse var frivillig, og at deres synspunkter og opplevelser skulle bli behandlet og presentert anonymt. I tillegg var deltakerne fullt informert om muligheten til å trekke sitt samtykke når som helst, også i etterkant av intervjuet, uten konsekvenser for deres straffegjennomføring. Siden vi ønsket å snakke om blant annet relasjonen den domfelte hadde til kontaktpersonen, innhentet vi også informert samtykke fra kontaktpersonene, selv om de ikke ville få tilgang til personinformasjon fra intervjuene.

Utvalget ble til slutt bestående av seks unge domfelte, alle menn mellom 18 og 25 år. En slik utvalgsstørrelse er egnet til tematiske analyser hvor fokuset ligger på deltakernes opplevelser, siden den gir mulighet til å gå i dybden på deltakernes historie og samtidig identifisere tverrgående temaer (Braun & Clarke, 2013, s. 50). Likevel er det viktig å påpeke at sammenligningsgrunnlaget bare tillater analytisk generalisering, som innebærer å identifisere mønstre eller teoretiske prinsipper som kan la seg overføre til andre, lignende tilfeller (Watts, 2014). Fem av deltakerne var idømt samfunnsstraff på mellom 30 og 36 timer. Én deltaker var idømt en lengre straff; timeantallet er ukjent for forfatterne. Fire deltakere var kommet et godt stykke ut i eller var snart ferdige med gjennomføringen av samfunnsstraffen. To hadde så vidt begynt, noe som begrenset muligheten til å beskrive hele gjennomføringen. Alle var

med andre ord i prosessen med å gjennomføre samfunnsstraffen, noe som styrket vår mulighet til å drøfte deltakernes pågående opplevelse, men umuliggjorde refleksjoner rundt ferdig gjennomgåtte straffeforløp. For å ivareta deltakernes anonymitet beskriver vi ikke ytterligere deltakerkarakteristika, og deltakernes sitater blir bare koblet til pseudonymer der hvor det er mulig.

Semistrukturerte intervjuer og transkripsjon

Vi benyttet individuelle semistrukturerte intervjuer med unge domfelte for å gi dem rom til å sette ord på det de opplevde som viktig, og for å gi oss som intervjuere mulighet til å følge opp potensielle nye tematikker (Willig, 2021, s. 32–35). Intervjuene ble gjennomført i mars og april 2023 av de fem første forfatterne. Alle intervjuene foregikk på et møterom uten innsyn i Friomsorgens lokaler, noe som gjorde det viktig å presisere overfor deltakerne at vi ikke representerte Friomsorgen, og at deltakelsen ikke ville ha innvirkning på deres straffegjennomføring eller forholdet deres til deres kontaktperson. De fleste intervjuene hadde en varighet på cirka én time, med unntak av ett intervju, som varte i 27 minutter (gjennomsnitt \approx 52). I intervjuene tok vi utgangspunkt i en semistrukturert intervjuguide, noe som åpnet for deltakerens refleksjoner og utbroderinger. Spørsmålene omhandlet blant annet deltakernes opplevelse av tiltak de deltok på under samfunnsstraffen, relasjon til og oppfølging fra kontaktperson og deres opplevelse av deres rolle i og relasjon til samfunnet. Intervjuene inkluderte eksempelvis spørsmålene «Er det noen tiltak du synes fungerer godt? På hvilken måte?», «Er det noe du kunne ønske var annerledes? Hvordan da?», «Hvordan vil du beskrive oppfølgingen du får av din kontaktperson?» og «Hvordan opplever du din plass i samfunnet nå?». Det ble gjort lydopptak av alle intervjuene med unntak av ett, hvor deltakeren ikke ønsket dette, og i tillegg til grundige notater ble det for dette intervjuet ført fortløpende transkripsjon. Intervjuer og notater ble lagret og behandlet kryptert i Tjenester for Sensitive Data (TSD), hvor lydfiler ble autotranskriberte gjennom KI-tjenesten Whisper, og gjennomgått manuelt i etterkant, hvor personidentifiserende informasjon ble slettet og deltakerne ble gitt pseudonym.

Etiske hensyn

Studien er godkjent av Den interne forskningsetiske komité ved Psykologisk institutt ved Universitet i Oslo (referansenummer 25890926), og Sikt har vurdert at behandlingen av personopplysninger oppfyller personvernkravene (referansenummer 236889). Da det er få deltakere i studien og disse er fra en spesifikk gruppe, kan det være en risiko for at de kan bli gjenkjent av andre i bestemte miljøer. For å sikre anonymitet har vi benyttet uidentifiserbare formuleringer eller omformulert. Kontaktpersoner i Friomsorgen, som har god kjennskap til sine klienter, vil muligens kunne gjenkjenne disse selv om informasjonen er anonymisert. Kontaktpersonene er i så måte selv underlagt konfidensialitetshensyn.

Da fokuset i studien er opplevelser av selve samfunnsstraffen, valgte vi å ikke spørre om bakgrunnen for straffen, da dette kunne oppleves belastende for deltakerne. I intervju-situasjonen forsøkte vi å skape en trygg atmosfære hvor deltakerne kunne føle tillit og selv bestemme hva de ville dele (Brinkmann & Kvale, 2005). Siden deltakerne som unge og domfelte var i en potensielt sårbar situasjon, var det viktig at de ikke ble overlatt til seg selv hvis vanskelige refleksjoner skulle dukke opp etter intervjuet. Som del av intervjuprosedyren ville vi derfor ved behov for oppfølging sette deltakeren i kontakt med kontaktpersonen i Friomsorgen eller, som en nøytral part, representanter fra samfunnsstiftelsen Ungdom mot Vold. Et etisk aspekt som har blitt løftet mer frem de senere årene, er hvordan forskere kan gi tilbake til deltakere (Moss et al., 2019; Uluğ et al., 2023), noe som blir spesielt sentralt i sam-

funnspsykologisk forskning, hvor formålet er å forbedre forhold for grupper med mindre makt (Riemer et al., 2020). For å ivareta dette etiske hensynet har vi presentert en tidligere versjon av resultatene for Friomsorgen i to muntlige foredrag og en skriftlig rapport, slik at resultatene av vår studie potensielt kan komme deltakerne til gode ved at de har blitt gitt en stemme.

Epistemologi og refleksivitet

I studien tar vi utgangspunkt i en kontekstualistisk epistemologi, som vil si at vi antar at det finnes forskjellige virkeligheter som erfares ulikt avhengig av individuelle, sosiale og kulturelle forhold (Braun & Clarke, 2022; Clarke et al., 2015). I dette perspektivet antar vi at det er mulig å få kunnskap om deltakernes opplevelser gjennom vår tolkning av deres beskrivelser, men anerkjenner deltakernes kontekst og forskerens påvirkning i formingen av kunnskap. I analysen hadde vi derfor en induktiv og semantisk tilnærming hvor formålet er å gi deltakerne en stemme og synliggjøre deres subjektive opplevelser (Braun & Clarke, 2006; Clarke et al., 2015). Vi anerkjenner at forskeren har en nøkkelrolle i kunnskapsproduksjonen, siden forskerens subjektivitet og aktive deltakelse i forskningsprosessen står sentralt og ses på som en ressurs (Braun & Clarke, 2019). Resultatene anses derfor som frembrakt i samspill med forfatterens tolkninger ut ifra våre sosiale og teoretiske ståsteder (Clarke et al., 2015). Vi kommer inn i denne studien med et utenfraperspektiv, noe som kan være positivt, siden det gir mer avstand til tematikken som blir undersøkt (Hellowell, 2006). Samtidig ville en forsker med et innsideperspektiv hatt forhåndsinnsett i tematikken, noe som kan gjøre forskningen enda mer nyansert (Braun & Clarke, 2013). Derfor var det essensielt for oss å ha et godt samarbeid med Friomsorgen for å bedre forstå konteksten for samfunnsstraff før vi intervjuet deltakerne, slik at vi kunne fremstille deres opplevelser på en rettferdig måte.

Analytisk fremgangsmåte

For å undersøke opplevelser av samfunnsstraff som ble tillagt særlig betydning på tvers av deltakerne, valgte vi tematisk analyse som fremgangsmåte (Braun & Clarke, 2006, 2019). I analysen tok de fem av forfatterne som hadde gjennomført de semistrukturerte intervjuene, utgangspunkt i de seks stegene for tematisk analyse slik disse er presentert av Braun og Clarke (2006). Siden formålet med studien var å undersøke deltakernes opplevelser, valgte vi et induktivt utgangspunkt. Det gav oss mulighet til å undersøke innholdet i hver av deltakernes fortelling, og deretter utvikle temaer ut ifra hva som gikk igjen på tvers av intervjuene. I første steg ble vi godt kjent med datamaterialet ved å lese transkripsjonene flere ganger og notere overordnede observasjoner av hva som virket viktig for deltakerens opplevelse av samfunnsstraffen. I steg to kodet vi egengjennomførte intervjuer med fokus på meningsenheter av særlig interesse i forbindelse med forskningsspørsmålet (Clarke et al., 2015). Vi utviklet i denne fasen induktive, semantiske koder (Braun & Clarke, 2006). For eksempel ble én av deltakernes utsagn, «Jeg skulle ha min første time [samfunnsnyttig tjeneste], så får jeg melding [fra kontaktpersonen] kvelden før, lykke til i morgen», kodet som «Nær/tett oppfølging». Deretter, i steg tre, samlet og diskuterte vi kodene fra de ulike intervjuene i fellesskap og kategoriserte dem i foreløpige temaer. Vi leste deretter hele datamaterialet og reviderte kodene og kategoriene sammen for å ferdigutvikle meningsbærende temaer som gikk igjen på tvers av deltakerne. Disse ble deretter diskutert og revidert i samarbeid med sjetten og syvende forfatter i steg fire av analysen, «Å gjennomgå temaer» (Braun & Clarke, 2006, s. 91). Fokuset her var å konstruere et narrativ som gjenspeiler bredden og nyansene i datamaterialet, ved å presentere temaer som etterstreber intern homogenitet og ekstern heterogenitet. Der hvor det er relevant, presenterer vi også unntakstilfeller («deviant cases»). Steg fem

gikk ut på å videreutvikle og navngi temaene og steg seks på å produsere forskningsrapporten som blir presentert i «resultater» under. I tråd med vår induktive tilnærming i analysen presenterer vi først temaene som ble generert ut ifra deltakernes utsagn, og så drøfter vi disse i lys av forskningsspørsmålet og teori i artikkelens diskusjonsdel.

Resultater

Vår tematiske analyse av hvordan unge domfelte opplevde samfunnsstraff, resulterte i tre overordnede temaer: (1) *Samfunnsstraff som en «reality check»*, (2) *Betydningen av å bli møtt med likeverd og respekt* og (3) *Tiltakenes potensial for mening og selvrefleksjon*. Temaene er utviklet ut ifra deltakernes beskrivelser og gjenspeiler meningsinnhold som gikk igjen på tvers av intervjuene. Et fellestrekk er at temaene reflekterer deltakernes tilfredshet med hvordan samfunnsstraffen var bygd opp, spesielt med tanke på måten de ble møtt på av kontaktpersonen sin, og muligheten de hadde til å selv påvirke innholdet i samfunnsstraffen. Opplevelsene av å få samfunnsstraffen og selve innholdet i straffen var imidlertid ulike.

Tema 1: Samfunnsstraff som en «reality check»

De fleste av deltakerne beskrev det å bli dømt til samfunnsstraff og dessuten gjennomføringen av samfunnsstraff som en bevisstgjøring om konsekvenser handlinger kan få. Alex fortalte at det å få en dom var å få seg en «støkk», og Samir beskrev samfunnsstraffen som en «reality check»:

Vi får ikke den tiden tilbake igjen [...]. De timene [med samfunnsstraff] – «Hva holder jeg på med?» «Hvorfor gjorde jeg det [lovbruddet]?» – Så det ga meg en læring, OK, til å aldri gjøre noe sånt igjen. Men det er fordi at ... jeg har veldig store planer, mål og ting jeg vil oppnå. Og hvis, for eksempel, det dukker opp sånne ting i fremtiden, det vil jo bli veldig mye problemer. [...] Så du får en skikkelig reality check [...] «Hva i all verden er det jeg holder på med?» (Samir)

Som utdraget viser, beskrev Samir gjennomføringen av straffen som en påminnelse om egne ambisjoner og fremtidsutsikter. I likhet med Samir trakk flere av deltakerne frem konsekvensene av dommen, som at den ble på rullebladet noen år, og at de dermed kunne få problemer med jobbsøking eller ikke kunne reise til visse land. Når deltakerne snakket om disse konsekvensene, uttrykte de anger, frustrasjon og oppgitthet over seg selv for å ha havnet i situasjonen de var i. Flere av deltakerne fortalte at det var en krevende opplevelse å få en dom, og at det var noe de ikke ønsket å gå gjennom igjen. Elias, Mikael, Samir og Alex fortalte i sine intervjuer at de ville unngå ny kriminalitet, og at de ikke ønsket å måtte gjennomføre samfunnsstraff igjen: «Jeg skal på en måte gjøre mitt beste for å ikke komme hit igjen» (Mikael). Opplevelsen av det Samir beskrev som å få en «reality check», så med andre ord ut til å gi flere av deltakerne en bevisstgjøring av eget ansvar for fremtidige handlinger.

Opplevelsen av at de hadde hatt ansvar for handlingen som hadde ført til samfunnsstraffen, gjorde at deltakerne utviste aksept for straffen og anså den som rettferdig. For eksempel sa Mikael: «Jeg har ingen andre å skylde på enn meg selv. [...] Det er jeg som har gjort en feil», og Samir sa: «Jeg fortjente straffen. [...] Den lærte meg også at, 'OK, hvis du gjør noe sånt [lovbrudd]: Her er straffen'». For Alex hadde denne aksepten kommet gradvis:

Akkurat der og da følte jeg at det var urettferdig, men så tenkte jeg litt gjennom det, og så tenkte jeg: «Jeg [gjorde et lovbrudd], jeg har gjort noe dumt, så [straffen] passer egentlig for det jeg gjorde.» [...] Jeg kommer nok til å se tilbake på den tida med samfunnsstraff og tenke at: «Jævla dumt av meg å gjøre det der [lovbruddet]», og at jeg kommer til å fraråde folk fra å gjøre det samme. (Alex)

Adam, på sin side, utviste samme aksept for straffen som andre deltakere, men understreket at bevisstheten om det å ha gjort et lovbrudd gjorde at straffen ikke hadde påvirket ham: «Jeg [gjorde et lovbrudd], og det har konsekvenser, ikke sant. Og jeg er fullt klar over det selv. Så jeg syns ikke det var veldig farlig når jeg fikk den straffen, liksom.» Selv om Adam ga inntrykk av at samfunnsstraffen ikke hadde hatt en innvirkning på ham, fortalte han også senere i intervjuet at han ikke hadde fortalt nær familie om straffen: «Å skuffe dem, det gidder jeg ikke.» I likhet med Adam trakk Samir frem at han ikke hadde fortalt familien om straffen fordi han ikke ønsket at de skulle endre syn på ham:

Ingen vet noe om dette her. Ingen i familien vet noe om det. Det er kun jeg som har gått gjennom det [...] Mamma må ikke få vite at jeg er en helvetes sønn. Da begynner hun å stresse unødvendig. (Samir)

Beskrivelsen av seg selv som en «helvetes sønn» og understrekingen av at moren ikke måtte få vite om samfunnsstraffen, viser at Samir hadde en oppfatning om at familien – og omgivelsene – så negativt på det å ha blitt domfelt. Bruken av ordet «unødvendig» kan tyde på at Samir, i likhet med Adam, ikke nødvendigvis så på samfunnsstraff som en stor hendelse i seg selv, siden han allerede var klar over de praktiske konsekvensene av den kriminelle handlingen han hadde gjort, men at samfunnsstraffen likevel kunne få negative konsekvenser for ham relasjonelt dersom familien skulle få vite om straffen.

I likhet med Adam og Samir uttrykte flere deltakere en følelse av stigma rundt samfunnsstraffen, og Alex hadde kjent på skamfølelse: «Det å komme inn i den rettssalen – du følte at du brakte skam over deg selv og familien din, liksom.» De fleste av deltakerne hadde ikke fortalt familie eller venner at de hadde fått en dom. De forsøkte å unngå stempelet som «kriminell», som var en beskrivelse de ikke ønsket å forstå seg selv ut ifra. Samir sa at: «Jeg er langt fra kriminell. Altså, det var ett tilfelle der det skjedde [at jeg begikk et lovbrudd].» En annen av deltakerne hadde fått kallenavnet «han kriminelle» i nærmiljøet. Han opplevde denne merkelappen som uønsket og tok avstand fra den: «Jeg ville ikke ansett meg selv som kriminell fordi jeg gjorde noe feil én gang.» Begge disse deltakerne tok aktivt avstand fra merkelappen «kriminell» ved å vektlegge at de bare hadde begått lovbrudd én gang, noe som tyder på at dersom de ikke gjentok kriminalitet, kunne de unngå å måtte identifisere seg med en merkelapp de anså som uønsket.

Det å bli idømt samfunnsstraff fungerte med andre ord som en «reality check» for mange av deltakerne. For flere ga dette en erkjennelse av eget ansvar for handlingene de hadde gjort, og for å ikke gjenta disse, i tillegg til en opplevelse av at disse handlingene var uønsket i samfunnet og i familien.

Tema 2: Betydningen av å bli møtt med likeverd og respekt

Alle deltakerne trakk frem betydningen deres kontaktperson i Friomsorgen hadde hatt for deres opplevelse av samfunnsstraffen, og fortalte om en tillit til at kontaktpersonen både ville dem vel og ønsket å tilpasse straffen ut ifra deltakernes ønsker så langt det var mulig. Gjennomgående for alle deltakerne var at de opplevde seg sett som individer av sine kon-

taktpersoner og ikke bare som én i rekken av mange domfelte. Mikael sa for eksempel om kontaktpersonen sin at: «Jeg føler jeg ikke bare er et tall som kommer inn og skal gjennom. [Kontaktpersonen] bryr seg litt og legger inn det lille ekstra.» Betydningen av å bli møtt med respekt og likeverd var tydelig også i møte med andre deler av systemet, blant annet politiet.

Kontaktpersonene ble beskrevet som en kilde til støtte og som rådgivere deltakerne opplevde lav terskel for å kontakte. Leon understreket, i likhet med flere andre, hvordan kontaktpersonens engasjement i å finne tiltak han virkelig ønsket å gjøre, opplevdes spesielt positivt og som at kontaktpersonen genuint brydde seg om ham:

[Kontaktpersonen] var veldig opptatt av at jeg skulle finne noe jeg faktisk liker. Det er lettere å gjennomføre samfunnsstraffen når det er noe du vil gjøre. Jeg fikk mange alternativer. Vi brukte mange uker på å finne riktig tiltak [...]. [Kontaktpersonen] gjorde sitt for at jeg skulle få den beste straffen som mulig. Jeg føler jeg har noen som forstår meg, som hjelper meg. (Leon)

Leons opplevelse er i tråd med det de andre deltakerne fortalte om kontaktpersonen sin: De følte at de ble behandlet med vennlighet, respekt og forståelse på en måte som bidro til en tillitsfull relasjon. Alex beskrev det slik: «De vil jo helst at du skal være fri.» Det tyder på en opplevelse av at kontaktpersonene ønsket deltakernes beste og var på deres side.

Elias understreket at det var det å bli møtt på en likeverdig måte som ga ham en opplevelse av respekt og økt tillit til systemet:

[Jeg ble møtt med] rettferdighet, absolutt. Og jeg ble behandlet som et menneske, et likeverdig menneske. [...] Jeg vil absolutt si jeg har blitt møtt veldig, veldig bra av alle her [i Friomsorgen] og på de offentlige kontorene generelt. [...] Og jeg har fortsatt en veldig stor respekt for offentlige kontorer. Og nå har jeg enda større respekt og forståelse for systemet, nå som jeg har vært på innsiden av det. (Elias)

Viktigheten av å bli behandlet «som et menneske» var også til stede i flere av de andre deltakernes svar. Flere av dem virket overrasket over at de ble behandlet respektfullt, og det kan virke som at de, fordi de hadde begått en kriminell handling, forventet å bli behandlet på en negativ måte i gjennomføringen av straffen:

Når man tenker samfunnsstraffen, så tenker man jo at nå skal man plukke søppel og være ute i kulda og [...] få masse kjeft, og at det skal være veldig strengt, og sånne ting. Men så kommer man hit, og så er det veldig koselig. Du får en kontaktperson som er veldig hyggelig, og så er det sånn at du nesten ... Du kan jo bestemme, du bestemmer jo [nesten] selv hva du gjør, ikke sant? [...] Det blir jo litt mer [at jeg skal] hjelpe til, ikke sant? (Adam)

Å bli møtt med vennlighet av kontaktpersonen og å få muligheten til å være med på å påvirke valget om hvilke tiltak deltakeren ønsket å være med på, ble beskrevet som en positiv overraskelse. Det virket som at denne opplevelsen endret synet han hadde hatt på samfunnsstraff fra *straff* til å *bidra* med noe samfunnsnyttig. I likhet med Adam beskrev Alex innholdet i samfunnsstraffen som en positiv overraskelse. Han trakk frem at straffen likevel var en belastning: «Den psykiske påkjenningen er der, selv om man selv kan velge hva man vil ha.»

Det å bli behandlet med respekt og likeverd var spesielt vektlagt av deltakerne, og noen av dem trakk frem at de ikke nødvendigvis opplevde å bli møtt slik av representanter fra det offentlige. Mikael fortalte om hvordan han opplevde manglende respekt fra politiet:

Men jeg vil heller at [politiet] skal på en måte komme til oss med respekt, sånn at vi respekterer dem. Fordi det hjelper ikke at [politiet] ikke respekterer oss, for da vil vi aldri respektere dem, ikke sant? [...] Selvfølgelig er det jo ikke alle som er sånn, men jeg synes at de bruker mye makt til ting de ikke trenger å bruke makt til. De kan på en måte heller komme og ha en hyggelig samtale med ungdommer som faktisk prøver, [heller] enn å vise at de har makten, på en måte. (Mikael)

Ut ifra det Mikael skisserer, er tillit til og respekt for samfunnsinstanser avhengig av at disse instansene møter en med gjensidig respekt. På tilsvarende måte fortalte Alex at han hadde hatt ulike opplevelser i to forskjellige møter med politibetjenter. Han opplevde den ene politibetjenten, som han bare hadde hatt en kort interaksjon med, som respektløs og ubehagelig. Alex' møte med den andre politibetjenten, som han opplevde som hyggelig til tross for straffereaksjonen han fikk, ble beskrevet slik: «Det var liksom kjempefint å bli snakka til som en person og ikke som en gjenstand.» Sistnevnte politibetjent informerte Alex om relevante offentlige ressurser, inkludert noen å snakke med. Alex opplevde den hyggelige fremferden, som sto i sterk kontrast til atferden til den første politibetjenten, som en positiv overraskelse. Opplevelsene deltakerne hadde hatt med forskjellige offentlige instanser, viser viktigheten av å bli behandlet med verdighet og respekt fra første kontakt med systemet og til straffen er fullført.

Tema 3: Tiltakenes potensial for mening og selvrefleksjon

Deltakerne beskrev opplevelsen av innholdet i tiltakene ulikt. De som beskrev samfunnsstraffen som spesielt meningsfull, hadde samfunnsnyttig tjeneste som innebar kontakt med mennesker, eller hadde fått utbytte av kurs i eksempelvis å håndtere egne følelser. Det virket derfor som at tiltakene hadde et potensial for å kunne oppleves som meningsfulle og gi mulighet for selvrefleksjon og utvikling. Grunnet valgfriheten den domfelte hadde knyttet til tiltakenes innhold, var det imidlertid ikke alle som hadde valgt tiltak med et slikt potensial.

Flere deltakere snakket om hvordan kunnskapen de fikk gjennom tiltak – kurs, samtaler eller samfunnsnyttig tjeneste – førte til endringer i egne tanker, og hvordan den aktivt ble brukt i hverdagen. Leon forklarte det slik:

[Samfunnsstraff] har gjort meg til en bedre person, ville jeg sagt. Faktisk. Altså, når du på en måte lærer deg å se konsekvenser i det du gjør ... [...] [Friomsorgen tilbyr] sånne kurs. [...] Det har fått meg til å reflektere mye. [...] Når du snakker om ting du vanligvis ikke tenker på. Hvorfor du gjør ting du gjør, følelser du har ... Jeg er ikke en person som tenker på sånt til vanlig, så det har fått meg til å se ting fra en litt annen side. (Leon)

Leon reflekterte mer over egne handlinger og følelser enn han hadde gjort tidligere, noe som så ut til å ha videreutviklet hans konsekvenstenkning. Den økte selvinnsikten så ut til å bidra til flere av deltakernes opplevelse av å selv ha kontroll over og ansvar i eget liv. Kurs og samtaler var ikke begrenset til å påvirke bare tankemønstre, men også deltakernes handlingsmønstre: «Jeg tar det jo i bruk [...] med en gang jeg går ut der [i samfunnet], liksom. De tingene jeg har fått høre fra [kontaktpersonen]» (Adam). Flere deltakere beskrev slike tiltak som hjelpsomme og opplevde å ha fått kunnskap om egen væremåte som de senere anvendte på flere arenaer i livet. Denne opplevelsen av økt agens så ut til å bli knyttet til å unngå fremtidige handlinger i konflikt med loven.

Deltakerne beskrev samfunnsnyttig tjeneste som var sentrert rundt kontakt med andre mennesker, eller hvor kontakt med mennesker var et nødvendig utfall, som spesielt meningsfull. Tiltakene innebar ofte en opplevelse av å gi mer direkte tilbake til fellesskapet. Elias ble

foreslått et tiltak fordi det var noenlunde relevant for en av interessene hans og i tillegg var sosialt. Han sa ja til dette tiltaket og endte opp med å få mer ut av det enn han hadde forventet:

Jeg har ikke vært med å bygge hus eller gjort noe stort sånn sett. Men for noen så har det kanskje gjort en innvirkning. Jeg hadde en kjempekoselig samtale med en dame nå på lørdag, når jeg var der. [...] Kanskje jeg gjorde en innvirkning i hennes liv. (Elias)

Elias så ut til å finne mening i den samfunnsnyttige tjenesten han deltok på, og reflekterte over om han kunne ha bidratt til å gjøre en forskjell for en annen person gjennom samfunnsstraffen. Adam var tydelig på at den sosialt fokuserte samfunnsnyttige tjenesten han deltok på, ga ham en opplevelse av å bety noe for andre:

Adam: Jeg føler jeg har en litt viktigere rolle nå som jeg faktisk hjelper til med [samfunnsnyttig tjeneste som innebærer arbeid med mennesker]. Jeg ble faktisk igjen ekstra for å bli ferdig [med oppgavene]. [De] har ganske mye å gjøre, ikke sant. Så da sa jeg at jeg kunne bli ferdig med [oppgavene selv om tiden hans var slutt]. Og så dro jeg hjem, da.

Intervjuer: Mhm.

Adam: For jeg synes jeg har en ... Jeg betyr litt mer for samfunnet. Før så følte jeg ikke at det var så viktig hva jeg gjorde, ikke sant. Men nå føler jeg at det jeg gjør, faktisk har betydning for samfunnet og for andre folk. [...] Så jeg tenker å fortsette med det når jeg er ferdig med straffen i alle fall.

Adam hadde opplevd en endring hvor samfunnsstraffen hadde gitt ham en økt opplevelse av mening siden han gjennom den samfunnsnyttige tjenesten kunne bidra med noe som hjalp andre mennesker. Det at han brukte flere timer enn det som var nødvendig, og ønsket å fortsette med dette etter at selve straffen var gjennomført, tyder på indre motivasjon for oppgavene han utførte. Disse opplevelsene av mening og å bety noe gjennom samfunnstjenesten som Elias og Adam beskrev, sto i kontrast til Samirs opplevelse. Samir hadde valgt fysisk arbeid uten kontakt med mennesker og uttrykte at han så på det samfunnsnyttige arbeidet som bortkastet tid:

Selve det å utføre [det samfunnsnyttige arbeidet], for du tenker jo: «Hva har jeg gjort?» «Hvorfor har jeg havnet her?» [...] En person med mine egenskaper og kunnskap [...] Så tenker jeg liksom: «Her driver jeg og [utfører enkelt fysisk arbeid] og får ingenting ut av det.» (Samir)

Samir hadde valgt samfunnsnyttig tjeneste med tanken om, ifølge ham selv, å få samfunnsstraffen overstått, noe kontaktpersonen forsto og la til rette for. Dette valget kan ha bidratt til at han opplevde at han ikke fikk noe ut av innholdet i straffen, og satte spørsmålsteget ved meningen bak oppgavene han utførte i den samfunnsnyttige tjenesten. Dette sto i kontrast til eksempelvis Adams, Leons og Elias' opplevelse av mening og egenutvikling som en konsekvens av innholdet i deres samfunnsnyttige tjeneste.

Det virket derfor som at innholdet i straffen hadde potensial for å kunne oppleves meningsfullt og å bidra til selvrefleksjon, men at dette var avhengig av at den domfelte selv valgte tiltak med mulighet for dette.

Diskusjon

Den tematiske analysen resulterte i tre temaer som viser ulike deler av deltakernes opplevelse av samfunnsstraff. Samfunnsstraffen ble beskrevet som en «reality check» som gjorde deltakerne bevisste på eget ansvar for fremtidige handlinger (tema 1). I gjennomføringen av straffen vektla alle deltakerne hvordan tillitsskapende kontaktpersoner bidro til en opplevelse av å bli møtt med likeverd og respekt (tema 2). De av deltakerne som hadde kurs og tiltak som innebar kontakt med andre mennesker, opplevde egenutvikling og å bidra til samfunnet på en positiv måte (tema 3). Vi vil drøfte disse funnene i lys av samfunnspsykologisk teori om de to komponentene av å bety noe («mattering»): *å føle seg verdsatt og å bidra med verdi*.

Å føle seg verdsatt

I «mattering»-konseptets første del, *å føle seg verdsatt* («feeling valued»), vektlegges viktigheten av å føle seg verdifull, respektert og anerkjent både i seg selv, i relasjoner til andre, i sitt arbeid og i samfunnet (Billingham & Irwin-Rogers, 2022; Prilleltensky, 2020). Alle deltakerne i vår studie beskrev en tillitsfull relasjon til sin kontaktperson i Friomsorgen. Å oppleve at en blir respektert som likeverdig, er en sentral del av å føle seg verdsatt (Gollwitzer & van Prooijen, 2016; Payne, 2017; Prilleltensky, 2020), og våre deltakere trakk spesielt frem viktigheten av å bli sett som et enkeltmenneske. Et positivt forhold mellom domfelte og deres kontaktperson er avgjørende for følelsen av å bli verdsatt og anerkjent (Stickney & Lowenstein, 2023). Personlig tillit bygget i relasjoner kan styrke systemtillit og håp (Grimen, 2009; Hayes, 2015; Stickney & Lowenstein, 2023), noe som gjør at slik oppfølging under straffe-gjennomføring kan være fordelaktig også for å skape tillit til andre deler av systemet.

Hvis behovet for å bli verdsatt ikke er tilstrekkelig møtt gjennom blant annet respekt fra systemet og dets representanter, kan ungdom utvikle en følelse av hjelpeløshet og frakobling fra samfunnet (Billingham & Irwin-Rogers, 2022; Flett et al., 2022; Prilleltensky, 2020). Å ikke bli verdsatt av samfunnet kan gjøre at man søker verdsettelse i eksempelvis kriminelle miljøer (Barry, 2016; Stickney & Lowenstein, 2023). For å forhindre dette kan støtteapparatet bidra til at disse personene ser for seg andre muligheter til å kunne føle seg verdsatte enn gjennom kriminalitet (Carey, 2019), noe samfunnsstraffen tilrettela godt for ifølge deltakerne i vår studie. Å bli møtt med respekt og verdighet fra alle deler av systemet kan dermed være en viktig støtte for domfeltes følelse av å bli verdsatt, som er et nødvendig utgangspunkt for gjentakelsesforebygging (Gollwitzer & van Prooijen, 2016; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021; Robinson & Raynor, 2006).

Selv om deltakerne trakk frem positive aspekter av straffen, spesielt i måten de hadde blitt møtt på av sin kontaktperson, understreket flere av dem at det å få en dom var en krevende opplevelse. At det å gjennomføre en straff kan være krevende som ung, er i tråd med tidligere forskning av Sandøy (2020). Deltakerne i vår studie ga inntrykk av at det opplevdes stigmatiserende å få dommen, og flere hadde ikke fortalt familien sin om den. Det å bli domfelt og dermed kunne få merkelappen «kriminell» så ut til å innebære en trussel mot å føle seg verdsatt av seg selv, av familien og av samfunnet. At følelsen av å bli verdsatt er truet, kan bidra til en opplevelse av «anti-mattering» (Flett, 2018; Flett et al., 2022), noe som kan få negative konsekvenser for atferd (Fine et al., 2024; Prilleltensky, 2020). Ifølge desistance-litteraturen vil det være fordelaktig at unge som har begått et lovbrudd, ikke begynner å identifisere seg som «kriminell», men heller får støtte til å tilnærme seg potensielle fremtidige selv utenfor kriminalitet (Fine et al., 2024; Paternoster & Bushway, 2009; Todd-Kvam & Todd-Kvam, 2022). Tidligere forskning i norsk kontekst viser viktigheten av at unge domfelte forstår seg selv innenfor nye meningsstrukturer utenfor kriminalitet (Strande, 2016). Deltakerne i vår studie distanserte lovbruddet fra definisjonen av seg selv og tok aktivt avstand fra merkelap-

pen «kriminell». Muligheten til å ikke adskilles skole eller familie (f.eks. ved fengsling) kan dermed anses som et positivt aspekt av samfunnsstraff, ved at den domfelte slipper å offentlig identifisere seg som lovbrøyer. Deltakerne anerkjente imidlertid at de hadde gjort noe ulovlig, og opplevde straffen som rettferdig. Opplevelse av rettferdighet er en sentral del av følelsen av å bety noe (Prilleltensky, 2020). Tidligere forskning viser at prosessrettferdighet rundt domfellelse er viktig for unge straffedømte, der det å føle seg hørt og oppleve deltakelse og medbestemmelse er knyttet til redusert risiko for tilbakefall (Cox, 2013, s. 136; Fine et al., 2024).

Siden det å bli domfelt innebærer risiko for stigma og dermed anti-mattering, er det sentralt å legge til rette for opplevelser av å bety noe for unge domfelte gjennom å støtte utvikling av identiteter utenfor kriminalitet, at straffen oppleves som rettferdig, og at den domfelte blir møtt med likeverd og respekt av alle representanter for systemet.

Å bidra med verdi

Samfunnsstraff innebærer å gjennomføre samfunnsnyttig tjeneste, og dermed legger straffen i seg selv til rette for at den domfelte kan oppleve den andre mattering-komponenten: *å bidra med verdi* («adding value»). Ifølge Prilleltensky (2020) er det sentralt å føle at man bidrar med verdi til selvet, i relasjoner til andre, i arbeid og til samfunnet. Flere av deltakerne i vår studie opplevde det som meningsfullt å gi direkte tilbake til samfunnet i den samfunnsnyttige tjenesten. I vår studie fant vi at innholdet i selve tiltakene i tillegg kunne fremme det å bidra med verdi også til selvet og i relasjoner til andre. Med andre ord var ikke samfunnsstraffens innhold bare eksternt rettet, men også internt rettet. Tiltak som innebar arbeid med andre mennesker, ble en måte å bidra med verdi i det Prilleltensky (2020) omtaler som den relasjonelle komponenten i å bidra med verdi. Dette støtter et syn på gjenopprettende prosesser som relasjonelle prosesser hvor suksessen til et tiltak avhenger av meningsfulle relasjonelle kontekster (Robinson & Raynor, 2006; Stickney & Lowenstein, 2023). I tillegg opplevde flere deltakere kursene som meningsfulle ved at de bidro til selvrefleksjon på en positiv måte. Disse opplevelsene viser potensialet samfunnsstraffen har for å legge til rette for en kontekst som gjør det mulig å bidra med verdi. Noen av deltakerne fortalte at de opplevde å ha fått en større betydning for samfunnet gjennom tiltakene i samfunnsstraffen, og viser hvordan det å bidra positivt til samfunnet kan gi en økt følelse av mening (Prilleltensky, 2020).

Et sentralt aspekt av det å bidra med verdi handler om opplevelsen av å ha kontroll over egne handlinger og miljøet rundt seg (Prilleltensky, 2020). Selv om deltakerne i vår studie understreket de negative aspektene av samfunnsstraff og stigmaet knyttet til dommen, opplevde de fleste også å bli bevisstgjorte eget ansvar for å unngå kriminalitet i fremtiden. En slik bevissthet om ansvar i eget liv er et godt utgangspunkt for å oppleve myndiggjøring («empowerment»), slik at man kan bidra med verdi til selvet, i relasjoner, i arbeid og til samfunnet (Prilleltensky, 2020; Rappaport, 1987). Dette er i tråd med en tidligere studie av unge domfelte som deltok i et mentorprogram ment å hjelpe i overgangen tilbake til samfunnet, hvor forskerne fant behov for autonomi og opplevelse av egen kompetanse som noen av pådriverne for de unges atferd (Tracey & Hanham, 2017). McMahan og Jump (2018) fant imidlertid at selv om opplevd agens og ansvar for fremtidige handlinger var viktig for desistance-prosesser blant unge straffedømte, var disse prosessene også knyttet til strukturen den unge befant seg i. I «structure-agency»-debatten i desistance-litteraturen blir søkelyset satt på at både person og kontekst er sentrale i desistance-prosesser (McMahan & Jump, 2018). Selv om man i den samfunnspsykologiske forståelsen av myndiggjøring fokuserer på viktigheten av opplevd ansvar, vektlegger man i dette perspektivet også den faktiske kontrollen noen har

over sin situasjon (Rappaport, 1987). Med andre ord er det viktig å ta i betraktning hvilket handlingsrom den domfelte har i sin livssituasjon.

Friomsorgen gir, i tråd med sin fagstrategi (Kriminalomsorgen, 2021), den domfelte stor innvirkning på valget av hvilke tiltak de selv skal gjennomføre, noe som i vår studie lot til å være sentralt for deltakernes opplevelse av å bli møtt med likeverd og respekt. Det var likevel noen typer tiltak (dvs. kurs og arbeid med mennesker) som ble opplevd som meningsfulle, mens Samir, som utførte fysisk arbeid som ikke var rettet mot andre mennesker, uttrykte at innholdet i straffen ikke følte meningsfullt. Det å selv velge innholdet i straffen åpner derfor for et dilemma: Hva hvis den domfelte selv ikke velger tiltak som kontaktpersonen vurderer at kunne gi den domfelte større utbytte av samfunnsstraffen? Kontaktpersoner kan anbefale domfelte å velge tiltak som i seg selv er meningsfulle og kan bidra med verdi relasjonelt og til selvet, i tillegg til at den domfelte gir tilbake til samfunnet. På den annen side er behov for autonomi og egen opplevelse av kompetanse essensielt for unge domfelte (Hanham & Tracey, 2017) og i kjernen av å kunne oppleve at man kan bidra positivt til samfunnet (Prilleltensky, 2020). Derfor kan det være fordelaktig for kontaktpersoner å kunne fortelle unge domfelte om hvorfor de tror kurs og tiltak som involverer kontakt med andre, kan være nyttig for dem, men at selve beslutningen blir overlatt til den domfelte, slik at den domfelte kan oppleve selvbestemmelse og myndiggjøring.

Begrensninger og videre forskning

Unge som gjennomfører samfunnsstraff, er et utilgjengelig utvalg. Dette førte til at datamaterialet hadde begrensninger med hensyn til omfang, og at det var en overvekt av menn med relativt lavt timeantall med samfunnsstraff. Et større og mer variert utvalg kunne ha ført til belysning av andre tematikker. En utforskning av betydningen av kategorier som kjønn (Gjeruldsen & Jensen, 2021), sosioøkonomisk status og andre viktige sosiologiske faktorer for opplevelsen av samfunnsstraff gjenstår som potensial for fremtidige undersøkelser. Empirien i vår studie tillater ikke sammenligning med andre straffereformer og deres nytteverdi, noe som kunne blitt undersøkt i fremtidig forskning. I videre forskning bør man også se nærmere på stigmatisering, både når det kommer til hvorvidt samfunnsstraff oppleves mindre stigmatiserende enn andre straffereformer, som fengsel og ungdomsstraff, og når det kommer til hvordan domfelte forholder seg til familie, nære relasjoner og nærmiljø under straffgjennomføringen. I fremtidig forskning kan man med fordel også undersøke og sammenligne opplevelsene til deltakere på ulike stadier i straffgjennomføringen. Longitudinelle undersøkelser av de samme domfeltes opplevelser, inkludert etter gjennomført straff, vil kunne gi spesielt verdifull innsikt i mulige endringer i domfeltes opplevelse av samfunnsstraff over tid.

Konklusjon og implikasjoner

Med vår analyse har vi bidratt med førstehåndskunnskap om unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff. Funnene våre har tre implikasjoner som empirisk støtter og utvider Stickney og Lowensteins (2023) anbefalinger for å bidra til domfeltes opplevelse av å bety noe («mattering»). For det første viser funnene våre hvordan samfunnsstraffens nåværende oppbygning legger til rette for at domfelte kan oppleve mattering. For det andre fant vi at det var avgjørende å bli møtt med likeverd og respekt for at den domfelte kunne oppleve tillit til kontaktpersoner, politiet og andre representanter for systemet. For det tredje antyder våre funn at kontaktpersoner kan anbefale tiltak som kan bli spesielt utviklende og meningsfulle for den enkelte domfelte, og at de samtidig bør fortsette å vektlegge den domfeltes selvbe-

stemmelse og agens i valg av tiltak. På slike måter kan samfunnsstraff være en alternativ straffereaksjon som gir unge domfelte mulighet til å bli verdsatt og til å bidra med verdi i gjennomføring av samfunnsnyttig tjeneste etter lovbrudd.

Om artikkelen

Artikkelen er et resultat av et forskningssamarbeid mellom Universitetet i Oslo, samfunnsstiftelsen Ungdom mot Vold (UmV) og Oslo friomsorgskontor Avdeling Ung. Forfatterne ønsker å rette en stor takk til deltakerne for deres tid og tillit og til UmV og Friomsorgen for nyttige innspill ved utforming av prosjektet og for rekruttering av deltakere. Vi er takknemlige for verdifulle innspill fra Sigrun Marie Moss og Aino Lilja Petterson til en tidligere versjon av artikkelen. Vi vil også takke to anonyme fagfeller og redaksjonen for deres nyttige tilbakemeldinger.

Forfatterbidrag

LB, CFN, JJH, MTS, TF: konseptualisering, metodologi, analyse, datainnsamling og -håndtering, skriving og gjennomgang. EMS: veiledning, analyse, skriving, revidering og gjennomgang. CAPH: veiledning, konseptualisering, metodologi, analyse, skriving, revidering, gjennomgang, prosjektledelse og administrasjon.

Oppgitte interessekonflikter

Ingen.

Referanser

- Abeling-Judge, D. (2021). Social Bonding Experiences Facilitating Desistance in Adolescence. *Crime & Delinquency*, 67(2), 287–315. <https://doi.org/10.1177/0011128720940952>
- Andersen, S. N. & Skarðhamar, T. (2013, 11. juni). Å måle gjentatt kriminalitet – hvem, hva og når? Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/aa-maale-gjentatt-kriminalitet-hvem-hva-og-naar>
- Andrews, T. M. & Eide, A. K. (2019). *Mellom hjelp og straff – fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?* (Rapport 2/2019). Nordlandsforskning.
- Barry, M. (2016). On the cusp of recognition: Using critical theory to promote desistance among young offenders. *Theoretical Criminology*, 20(1), 91–106. <https://doi.org/10.1177/1362480615586613>
- Bhuller, M. & Røgeberg, O. (2022). *Kjennetegn ved barn og unge som begår kriminelle handlinger og virkninger av straff*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kjennetegn-ved-barn-og-unge-som-begarkriminelle-handlinger-og-virkninger-av-straaff/id2919037/>
- Biglan, A. (2015). *The Nurture Effect: How the Science of Human Behaviour Can Improve Our Lives and Our World*. New Harbinger.
- Billingham, L. & Irwin-Rogers, K. (2022). The Importance of Mattering in Young People's Lives. I Billingham, L. & Irwin-Rogers, K. (Red.), *Against Youth Violence* (s. 56–74). Bristol University Press. <https://doi.org/10.51952/9781529214086.ch003>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V. & Clarke, V. (2013). *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners*. Sage.
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V. & Clarke, V. (2022). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. Sage.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2005). Confronting the Ethics of Qualitative Research. *Journal of Constructivist Psychology*, 18(2), 157–181. <https://doi.org/10.1080/10720530590914789>
- Bruer, E. S. (2014). *Samfunnsstraffen i Norge. 2. rapport fra prosjektet «Hva nytter i Norge»* (2. utg.). Oslo friomsorgskontor / Kriminalomsorgsdirektoratet. <https://kriminalomsorgen.custompublish.com/getfile.php/3194554.823.xpyauttwxb/Samfunnsstraffen+i+Norge+-+Bruer.pdf>
- Bruer, E. S. (2016). Domfeltes opplevelse av samfunnsstraffen. I H. E. Nafstad, R. M. Blakar & E. S. Bruer (Red.), *Morgendagen har nye muligheter: Samfunnsstraff og andre intervensjoner for ungdom og unge voksne* (s. 177–192). John Griegs forlag.
- Carey, R. L. (2019). Imagining the comprehensive mattering of Black boys and young men in society and schools: Toward a new approach. *Harvard Educational Review*, 89(3), 370–396. <https://doi.org/10.17763/1943-5045-89.3.370>
- Clarke, V., Braun, V. & Hayfield, N. (2015). Thematic Analysis. I J. A. Smith (Red.), *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods* (s. 222–248, 3. utg.). SAGE Publications Ltd.
- Cox, A. (2013). New visions of social control? Young people's perceptions of community penalties. *Journal of Youth Studies*, 16(1), 135–150. <https://doi.org/10.1080/13676261.2012.697136>
- Eide, A. K., Andrews, T., Strømsvik, C. L. & Gustavsen, A. (2016). *Stemmer «kartet» med «terrenget?»: Underveisrapport fra en følgeevaluering av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging*. Nordlandsforskning. Rapport nr: 7/2016
- Elden, J. C. (24. januar, 2023). Samfunnsstraff. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/samfunnsstraff>
- Elliot, G. (2009). *Family Matters: The Importance of Mattering to Family in Adolescence*. Wiley-Blackwell.
- Farrall, S., Bottoms, A. & Shapland, J. (2010). Social structures and desistance from crime. *European Journal of Criminology*, 7(6), 546–570. <https://doi.org/10.1177/1477370810376574>
- Fine, A. D., Fix, R. L., Del Toro, J. & Jackson, D. B. (2024). Great Expectations: The Importance of Procedural Justice and Parenting for Perceptions of Success Among Youth on Probation. *Criminal Justice and Behavior*, 51(1), 127–147. <https://doi.org/10.1177/00938548231206837>
- Flett, G. (2018). *The Psychology of Mattering: Understanding the Human Need for Significance*. Academic Press.
- Flett, G. L., Nepon, T., Goldberg, J. O., Rose, A. L., Atkey, S. K. & Zaki-Azat, J. (2022). The Anti-Mattering Scale: Development, Psychometric Properties and Associations with Well-Being and Distress Measures in Adolescents and Emerging Adults. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 40(1), 37–59 <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/07342829211050544>
- Fornes, I. (2012). Bruk av samfunnsstraff overfor barn nye tendenser i Høyesteretts praksis. *Lov og Rett*, 51(2), 87–103. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2012-02-03>
- Fox, K. J. (2016). Civic commitment: Promoting desistance through community integration. *Punishment & Society*, 18(1), 68–94. <https://doi.org/10.1177/1462474515623102>
- Gjeruldsen, K. & Jensen, E. (2021). «Alt er jo egeninnsats» – Kvinners vendepunkter bort fra kriminalitet. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 108(1), Artikkel 1. <https://doi.org/10.7146/ntfk.v108i1.125572>
- Gollwitzer, M. & van Prooijen, J. (2016). *Psychology of justice*. I C. Sabbagh & M. Schmitt (Red.), *Handbook of Social Justice Theory and Research* (s. 61–82). Springer.
- Grimen, H. (2009). *Hva er tillit?* Universitetsforlaget.

- Hanham, J. & Tracey, D. (2017). Evolution of mentoring relationships involving young male offenders transitioning from a juvenile justice centre to the community. *Youth Justice*, 17(2), 116–133. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/14732254176991>
- Hayes, D. (2015). The impact of supervision on the pains of community penalties in England and Wales: An exploratory study. *European Journal of Probation*, 7(2), 85–102. <https://doi.org/10.1177/2066220315593099>
- Hayes, D. (2018). Proximity, pain, and State punishment. *Punishment & Society*, 20(2), 235–254. <https://doi.org/10.1177/1462474517701303>
- Hellawell, D. (2006). Inside-out: analysis of the insider-outsider concept as a heuristic device to develop reflexivity in students doing qualitative research. *Teaching in Higher Education*, 11(4), 483–494. <https://doi.org/10.1080/13562510600874292>
- Højdahl, T. & Kristoffersen, R. (2006). *Dømt til samfunnsstraff* (Rapport 1/2006). Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS. <https://krus.brage.unit.no/krus-xmlui/bitstream/handle/11250/160474/d%c3%b8mt%20til%20samfunn.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kriminalomsorgen. (2021, 8. juni). *Fagstrategi om Unge domfelte og innsatte 18-24 år. 2021-2026*. <https://www.kriminalomsorgen.no/fagstrategi-om-unge-innsatte-og-domfelte-ferdigstilt.6392871-516313.html>
- Kriminalomsorgen. (2024). *Samfunnsstraff* <https://www.kriminalomsorgen.no/samfunnsstraff.518692.no.html>
- Kristoffersen, R. & Iversen, J. S. (2018). Samfunnsstraff – på tide med en revisjon. *Tidsskrift for strafferett*, 18(3), 151–180. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2018-03-02>
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1q3z28f>
- Lien, I. L. (2016). *Ungdoms vei inn i gjenger og narkotikaomsetning*. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 124–138). Universitetsforlaget.
- Marmot, M. (2015). *The Health Gap: The Challenge of an Unequal World*. Bloomsbury.
- Marshall, S. K. (2001). Do I Matter? Construct validation of adolescents' perceived mattering to parents and friends. *Journal of Adolescence*, 24(4), 473–490. <https://doi.org/10.1006/jado.2001.0384>
- McCammon, S. L. (2012). Systems of care as asset-building communities: Implementing strengths-based planning and positive youth development. *American Journal of Community Psychology*, 49(3-4), 556–565. <https://doi.org/10.1007/s10464-012-9514-x>
- McMahon, G. & Jump, D. (2018). Starting to Stop: Young Offenders' Desistance from Crime. *Youth Justice*, 18(1), 3–17. <https://doi.org/10.1177/1473225417741223>
- Moss, S. M., Uluğ, Ö. M. & Acar, Y. G. (2019). Doing research in conflict contexts: Practical and ethical challenges for researchers when conducting fieldwork. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 25(1), 86–99. <http://dx.doi.org/10.1037/pac0000334>
- Nafstad, H. E., Blakar, R. M. & Carlquist, E. (2009). *Community Psychology in Norway: Changing Conditions and New Challenges*. Forum Gemeindepsychologie.
- Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2013). *Community-psykologi: Lokalt og global*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2013/05/community-psykologi-lokalt-og-global>
- Paternoster, R., & Bushway, S. (2009). *Desistance and the Feared Self: Toward an Identity Theory of Criminal Desistance*. 99. <https://www.jstor.org/stable/20685067>
- Payne, K. (2017). *The Broken Ladder: How Inequality Affects the Way We Think, Live, and Die*. Penguin.

- Ploeg, G. (2017). Scandinavian Acceptionalism? Developments in Community Sanctions in Norway. I P. Scharff Smith & T. Ugelvik (Red.), *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice: Embraced By the Welfare State?*. (s. 297–324) Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-58529-5>
- Prilleltensky, I. (2020). Mattering at the Intersection of Psychology, Philosophy, and Politics. *American Journal of Community Psychology*, 65(1–2), 16–34. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12368>
- Prilleltensky, I. & Prilleltensky, O. (2021). *How People Matter: Why it Affects Health, Happiness, Love, Work, and Society*. Cambridge University Press. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/9781108979405>
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 15(2), 121–148. <https://doi.org/10.1007/BF00919275>
- Riemer, M., Prilleltensky, I., Reich, S. M., Evans, S. D. & Nelson, G. (2020). *Community psychology: In pursuit of liberation and wellbeing* (3. utg.). Red Globe Press.
- Robinson, G. & Raynor, P. (2006). The future of rehabilitation. *Probation Journal*, 53(4), 334–346. <https://doi.org/10.1177/0264550506069359>
- Rocque, M. (2017). Integrated and Equal Is Better: How Desistance Theories Represent the Process of Maturation. I M. Rocque (Red.), *Desistance from Crime: New Advances in Theory and Research* (s. 163–192). Palgrave Macmillan, US. https://doi.org/10.1057/978-1-137-57234-9_6
- Ryberg, J. (2010). 'Punishment and the Measurement of Severity'. I J. Ryberg & J. A. Corlett (Red.), *Punishment and Ethics: New Perspectives* (s. 72–91). Palgrave Macmillan.
- Sandøy, T. A. (2020). Alternative (To) Punishment: Assessing Punishment Experiences in Youth Diversion Programmes. *The British Journal of Criminology*, 60(4), 911–929. <https://doi.org/10.1093/bjc/azz088>
- Skarðhamar, T. & Aase, K. N. (2014). *Desistance from crime: How much can be explained by life course transitions?* Statistisk sentralbyrå. <https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/handle/11250/2627676>
- Statistisk sentralbyrå. (2022, 29. september). *Straffereaksjoner* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/kriminalitet-og-rettsvesen/statistikk/straffereaksjoner>
- Stickney, J. & Lowenstein, J. (2023). «They spoke to me like I was a human, so I behaved like a human»: Mattering, Hope and Release from Prison. I Stickney, J. & Lowenstein, J. (Red.) *The Journey from Prison to Community*. (s.174–191) Routledge.
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>
- Strande, T. (2016). «Jeg var bare der»: En studie av unge domfeltes opplevelse av innflytelse i eget liv. I H. E. Nafstad, R. M. Blakar & E. S. Bruer (Red.), *Morgendagen har nye muligheter* (s. 95–114). John Griegs forlag.
- Todd-Kvam, J. & Todd-Kvam, M. (2022). Talking Good: Analysing Narratives of Desistance in Norway. *The British Journal of Criminology*, 62(4), 914–930. <https://doi.org/10.1093/bjc/azab087>
- Tracey, D. & Hanham, J. (2017). Applying Positive Psychology to Illuminate the Needs of Adolescent Males Transitioning Out of Juvenile Detention. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(1), 64–79. <https://doi.org/10.1177/0306624X15591242>
- Uluğ, Ö. M., Zoodsma, M., Sandbakken, E. M., Figueiredo, A., Rocha, C., Sagherian-Dickey, T., . . . Woo, Y. T. (2023). How can social psychologists become more participatory in their research? A reflection on working 'with' communities and participants rather than 'on' them. *Social Psychological Review*, 25(1), 9–14. <https://doi.org/10.53841/bpsspr.2023.25.1.9>
- Villeneuve, M.-P., F.-Dufour, I. & Turcotte, D. (2019). The Transition Towards Desistance from Crime Among Serious Juvenile Offenders: A Scoping Review. *Australian Social Work*, 72(4), 473–489. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2019.1586967>

- Watts, S. (2014). User skills for qualitative analysis: Perspective, interpretation and the delivery of impact. *Qualitative Research in Psychology*, 11(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/14780887.2013.776156>
- Willig, C. (2021). *Introducing Qualitative Research in Psychology* (4. utg.). McGraw Hill Open University Press.
- Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M. A., Hagen, K. A., Gustavson, K. & Utgarden, I. H. (2020). *Barn, unge og kriminalitet. Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering* (FHI Rapport 2020). Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2020/barn-unge-og-kriminalitet/>